[2025] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 502 : 2025 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 338

ਯੁਵਰਾਜ ਲਕਸ਼ਮੀਲਾਲ ਕੰਥਰ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ

2024 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 2356

07 ਮਾਰਚ 2025

[ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ ਅਤੇ ਉੱਜਲ ਭੂਯਨ,* ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਉੱਠਿਆ ਕਿ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 227 ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹੈੱਡਨੋਟੇਸਟ

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, 1973- ਧਾਰਾ.227 - ਡਿਸਚਾਰਜ - ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 ਉਪ ਭਾਗ.34, 304 ਭਾਗ II, 304ਏ ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਠੇਕੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੁਕਾਨ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਉਸ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਸਟੋਰ ਮੈਨੇਜਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਉਕਤ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਆ ਸੀ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਦੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ 12 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਏ, ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਗਏ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਈ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ - ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਉਪ ਭਾਗ.304ਏ/182/201 ਆਰਡਬਲਯੂ ਧਾਰਾ.34 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਨ - ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। 227 ਜਿਸਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਸੋਧ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ੁੱਧਤਾ:

ਆਯੋਜਿਤ: ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਦਾ ਮੂਲ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ - ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਮੌਤ ਆਦਿ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ - ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II - ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਸੀ - ਨਾਲ ਹੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ

---

* ਲੇਖਕ

ਸਕਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਹਨ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਡਿਸਚਾਰਜ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਥ੍ਰੈੱਡਬੇਅਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਆਧਾਰ ਹਨ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ - ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਘਟਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾਪੂਰਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 304ਏ ਅਤੇ 304 ਭਾਗ II ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀਤਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਧਾਰਾ 304ਏ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ - ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 12.3, 12.4, 14-16, 17.3, 18]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਕੇਸ਼ਬ ਮਹਿੰਦਰਾ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਪੀ. ਰਾਜ [1996] ਸਹਾਇਤਾ। 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 285 : (1996) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 129 - ਵਿਸ਼ੇਸ਼।

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ; ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973; ਦੰਡ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1860।

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਡਿਸਚਾਰਜ; ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ; ਗਿਆਨ; ਇਰਾਦਾ; ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ਡਿੱਗਣਾ; ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ; ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਣ; ਕਤਲ; ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਮਾਮਲਾ; ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ

ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2024 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2356

2017 ਦੇ ਸੀ.ਆਰ.ਆਰ.ਏ. ਨੰਬਰ 269 ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਵਿਖੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਜੁਡੀਕੇਚਰ ਦੇ 02.11.2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ

ਐਡਵਾਂਸ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ:
ਗੌਰਵ ਅਗਰਵਾਲ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਐਸ ਐਸ ਰੇ, ਮਿਸ. ਪ੍ਰਵੀਨਾ ਗੌਤਮ, ਪਵਨ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਨਿਕਾ ਕਲਿਆਣ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਕਾਂਕਸ਼ਾ ਤਿਆਗੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਖੀ ਰੇ।

ਐਡਵਾਂਸ ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ:

ਸ਼੍ਰੀਰੰਗ ਬੀ.ਵਰਮਾ, ਸਿਧਾਰਥ ਧਰਮਾਧਿਕਾਰੀ, ਆਦਿਤਿਆ ਅਨਿਰੁੱਧ ਪਾਂਡੇ, ਭਰਤ ਬਾਗਲਾ, ਸੌਰਵ ਸਿੰਘ, ਆਦਿਤਿਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰੀਤ ਐੱਸ. ਫਾਂਸੇ, ਆਦਰਸ਼ ਦੂਬੇ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਆਦੇਸ਼

ਨਿਰਣਾ

ਉੱਜਲ ਭੂਯਨ,* ਜੇ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਅਪੀਲ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਜੁਡੀਕੇਚਰ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ 'ਹਾਈ ਕੋਰਟ') ਦੁਆਰਾ 2017 ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸੋਧ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰਬਰ 269 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 02.11.2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

2. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ 02.11.2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ 01.04.2017 ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਪੁਣੇ ਦੁਆਰਾ 2014 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 749 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੋਧ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

2.1. ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ 01.04.2017 ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ, ਪੁਣੇ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 749, 2014 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨੰਬਰ 6 ਅਤੇ 10 ਵਜੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

3. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਯੁਵਰਾਜ ਲਕਸ਼ਮੀਲਾਲ ਕੰਥਰ ਅਤੇ ਨਿਮੇਸ਼ ਪ੍ਰਵੀਨਚੰਦਰ ਸ਼ਾਹ ਹਨ।

4. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਪੁਣੇ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਦੁਕਾਨ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਕੰਮ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਮੈਸਰਜ਼ ਇੰਟਰਗੋਲਡ ਜੇਮਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਦਾ ਸਟੋਰ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਮੈਨੇਜਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਬੰਧਤ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਆ ਸੀ।

4.1. 27.09.2013 ਨੂੰ, ਰਾਤ ਲਗਭਗ 09:00 ਵਜੇ, ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਕੰਮ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਦੋ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ, ਸਲਾਹੁਦੀਨ ਸ਼ੇਖ ਅਤੇ ਅਰੁਣ ਸ਼ਰਮਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ... ਸਲਾਊਦੀਨ ਸ਼ੇਖ ਅਤੇ ਅਰੁਣ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੌੜੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 12 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਲੱਗ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰੰਟ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਏ। ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਣੇ ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

4.2. ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 (ਸੀਆਰਪੀਸੀ) ਦੀ ਧਾਰਾ 174 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੰਬਰ 67/23 ਅਤੇ 68/23 ਵਾਲੀਆਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

4.3. ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, 04.12.2013 ਨੂੰ, ਪੁਲਿਸ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਜੀ. ਪਾਟਿਲ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪੁਣੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮਬਾਗ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 316/2013 ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੈਲਟ, ਹੈਲਮੇਟ, ਰਬੜ ਦੇ ਜੁੱਤੇ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜੁੱਤੇ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਬੈਲਟ ਆਦਿ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਕੰਮ ਕਾਫ਼ੀ ਜੋਖਮ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੋਵਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਪਹਿਲੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਵੇਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 304 ਅਤੇ 304ਏ ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤੇ ਸਨ।

4.4. 04.12.2013 ਨੂੰ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਐਫਆਈਆਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 304ਏ/182/201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

4.5. ਸਿੱਖਿਅਤ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਫਸਟ ਕਲਾਸ, ਪੁਣੇ, ਜਿਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈਪੀਸੀ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਈਏਬਲ ਕੇਸ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਪੁਣੇ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਸਨੂੰ 2014 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 749 ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

5. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੁਣੇ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨੰਬਰ 6 ਅਤੇ 10 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

5.1. ਰਿਹਾਈ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਤੱਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼

ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਸਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਐਫਆਈਆਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੱਪ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਦੋ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਜਾਂ ਇਰਾਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੂਰ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ।

5.2. ਭਾਵੇਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ 'ਤੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਇੱਕ ਵਿਅਰਥ ਅਭਿਆਸ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਡਿਸਚਾਰਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

6. ਪੁਣੇ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਆਪਣੇ 01.04.2017 ਦੇ ਹੁਕਮ ਰਾਹੀਂ ਦੋਵੇਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਰੰਟ ਲੱਗਣ ਦੇ ਜੋਖਮ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਅਤੇ ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੱਗਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

7. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸੋਧ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰਬਰ 269 ਆਫ 2017 ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲਈ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, 02.11.2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

8. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 02.11.2017 ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ 2017 ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ.(ਸੀਆਰਐਲ) ਨੰ. 9928 ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। 09.01.2018 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ 2014 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰ. 749 ਵਿੱਚ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਪੁਣੇ ਦੀ ਫਾਈਲ 'ਤੇ ਲੰਬਿਤ ਸੀ।

8.1. ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ 30.04.2024 ਨੂੰ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲ।

9. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਧਾਰਾ 304ਏ/182/201 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 34 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਧਾਰਾ 34 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 304 ਅਤੇ 304ਏ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

9.1. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈਪੀਸੀ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਧਾਰਾ 304ਏ ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੀ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਹਾਦਸਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਡਿੱਗ ਪਏ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

9.2. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਬੜ ਦੇ ਜੁੱਤੇ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਬੈਲਟ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਉਪਕਰਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਹ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

9.3. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੌੜੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੱਕੜ ਦਾ ਸਕੈਫੋਲਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਚਰਣ ਵਿੱਚ ਕਮੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

9.4. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰੀਖਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦੇ। ਨਾ ਤਾਂ

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਜਾਂ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਰਵਾਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਚਾਨਕ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ।

9.5. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 5,91,180.00 (ਅਰੁਣ ਸ਼ਰਮਾ) ਅਤੇ 5,20,584.00 ਰੁਪਏ (ਸਲਾਊਦੀਨ ਸ਼ੇਖ)। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਲਾਹੁਦੀਨ ਸ਼ੇਖ ਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਰੁਣ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਖਰਚੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ।

9.6. ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

10. ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜੋਖਮ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਦੋਵੇਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਡਿੱਗ ਪਏ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਮਾਮਲਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

10.1. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 302, ਭਾਗ II, ਆਈਪੀਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 304ਏ ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕੇਸ਼ੁਬ ਮਹਿੰਦਰਾ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਪੀ.1 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

10.2. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੈਰਿਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

11. ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

11.1. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ।

12. ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 34 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 34 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਸਲ ਦੋਸ਼ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਕ ਕਤਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ -

ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਕ ਕਤਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਣਨ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਦਸ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨਾ ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਇਸ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ; ਪਰ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ।

12.1. ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੱਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

(i) ਉਸਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਕ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

(ii) ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਇਸ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ;

(iii) ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ।

12.2. ਇਸ ਲਈ, ਪਹਿਲਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ 'ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਜੋ ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ' ਹੈ। ਦੋਸ਼ਪੂਰਨ ਕਤਲ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 299 ਆਈਪੀਸੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਇਸ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਦੁਆਰਾ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।

12.3. ਧਾਰਾ 300 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਛੱਡੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਕਤਲ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 300 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੋਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਧਾਰਾ 299 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ, ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕੰਮ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ

ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ, ਇਰਾਦਾ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

12.4. ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਕਤ ਧਾਰਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਕੰਮ ਇਸ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਪਰ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦਾ ਮੂਲ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ। ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਮੌਤ ਆਦਿ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

13. ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਆਓ ਹੁਣ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਨਜਿੱਠੀਏ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜੁੱਤੇ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਬੈਲਟ ਆਦਿ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 12 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਸੀ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੌੜੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਲੱਗ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰੰਟ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਲਈ, ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ।

14. ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਦੋਵਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਸੀ ਕਿ

ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਅਪਰਾਧਕ ਕਤਲ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ ਪਰ ਮੌਤ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜੋੜਨ ਲਈ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ।

15. ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਹਨ।

16. ਧਾਰਾ 227 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਡਿਸਚਾਰਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 227 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੱਜ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਢੁਕਵਾਂ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਸਦੇ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕਰੇਗਾ। ਡਿਸਚਾਰਜ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਆਧਾਰ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਮੱਗਰੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਡਿਸਚਾਰਜ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਡਿਸਚਾਰਜ ਬਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਰੀ ਹੋਣਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਲਾਭ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ; ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਹੁਣ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

17. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕੇਸ਼ੁਬ ਮਹਿੰਦਰਾ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ 'ਤੇ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ਼ੁਬ ਮਹਿੰਦਰਾ ਦੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਕੇਸ਼ੁਬ ਮਹਿੰਦਰਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਭੋਪਾਲ ਗੈਸ ਦੁਖਾਂਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਯੂਨੀਅਨ

ਕਾਰਬਾਈਡ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭੋਪਾਲ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟੈਂਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਗੈਸ ਨਿਕਲੀ। ਅਜਿਹੇ ਲੀਕੇਜ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, 3828 ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀਆਂ; 18922 ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ; 7172 ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਅਪੰਗਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ; 1313 ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਅਸਥਾਈ ਅਪੰਗਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ; ਅਤੇ 2680 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਅੰਸ਼ਕ ਅਪੰਗਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿ 40 ਮਨੁੱਖ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰਨ ਅਪੰਗਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਕੁੱਲ 2544 ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II/324/326/429 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਧਾਰਾ 35 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਕੁਝ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਜਬਲਪੁਰ ਸਥਿਤ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸੋਧ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਕੇਸ਼ੁਬ ਮਹਿੰਦਰਾ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਘੋਖਣ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II, 324, 326 ਅਤੇ 429 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਖਿੱਚੇ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ। ਸਬੰਧਤ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣਾ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਵੀ ਕੇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਲਾਂਟ ਚਲਾਉਣਾ ਹੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

20. .....ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਭਿਆਨਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੋਪਾਲ ਵਿਖੇ ਪਲਾਂਟ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਤੱਥਾਂ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਕਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਵੀ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਬੰਧਤ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਸ਼ੱਕੀ ਦਲੀਲ 'ਤੇ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦਾ ਉਕਤ ਕੰਮ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਰਾਤ ਪਲਾਂਟ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ।

17.1. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਘਟਨਾ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 142 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਸਬੰਧਤ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 304ਏ ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ:

22. .....ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਰੀ ਸਬੂਤ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੋਪਾਲ ਵਿਖੇ ਉਸ ਭਿਆਨਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਲਾਂਟ ਚਲਾਉਣ

ਵਾਲੇ ਸਬੰਧਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਸ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਥਿਰ ਪਦਾਰਥ ਐਮਆਈਸੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਭਾਫ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਚ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟਾਂ ਪਹੁੰਚਾਈਆਂ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 304-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਕਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਵੀ ਸਬੰਧਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੰਚਾਲਨ ਨੁਕਸ ਸਨ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਉਸ ਭਿਆਨਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਲੰਗੜੇ ਪਲਾਂਟ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਭੁੱਲਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਭਿਆਨਕ ਦੁਖਾਂਤ ਵਾਪਰਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿੱਟੇ ਤੋਂ, ਦੋਸ਼ੀ 5, 6, 7, 8 ਅਤੇ 9 ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਭੋਪਾਲ ਪਲਾਂਟ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਅਸਲ ਇੰਚਾਰਜ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।

17.2. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿੱਟਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਘਟਨਾ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 142 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸਨ।

17.3. ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਕਤ ਕੰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਉਹ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 12 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਸੀ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੌੜੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਲੱਗ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਲੱਗ ਗਏ ਅਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 304ਏ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਵੀ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੂਰ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ, ਧਾਰਾ 304ਏ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ।

17.4. ਇਸ ਲਈ, ਕੇਸ਼ੁਬ ਮਹਿੰਦਰਾ (ਸੁਪਰਾ) ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

18. ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। ਉੱਪਰ

ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ 01.04.2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 02.11.2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, 2014 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 749 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨੰਬਰ 6 ਅਤੇ 10 ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ 2014 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 749 ਤੋਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, 2024 ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2356 ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

*ਸਿਰਲੇਖ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ: ਨਿਧੀ ਜੈਨ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ